

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 6 – Kemikalier i textil

[Här kan du lyssna på programmet.](#)

- BJÖRN:** 0:00:13 Textil är ett material vi har intill kroppen varje dag. Det finns i våra kläder, i filter, möbler och i sängkläderna. Men hur kemikaliesäkra är egentligen textilvaror som finns i handeln? Kan de innehålla några skadliga ämnen, och hur kan man tänka som konsument för att undvika att få i sig skadliga ämnen i onödan? Det ska vi prata om i det här avsnittet av Kemikaliepodden, som är en podcast från Kemikalieinspektionen för en kemikaliesmart vardag. Jag heter Björn Malmström och till min hjälp i dag så har jag Emma Westerholm, som är utredare här på Kemikalieinspektionen. Välkommen hit.
- EMMA:** 0:00:52 Tack så mycket.
- BJÖRN:** 0:00:53 Och så har jag med mig Camilla Westlund som är inspektör här på Kemikalieinspektionen. Välkommen du också.
- CAMILLA:** 0:00:59 Tack.
- BJÖRN:** 0:01:00 Jag tänkte börja med dig Emma. Vad kan det finnas för kemikalier i textilier?
- EMMA:** 0:01:06 Textil kan innehålla många olika typer av kemikalier. Det kan vara såna kemikalier som egentligen inte är tänkta att finnas i den färdiga varan. Till exempel rester från bekämpningsmedel eller rester från produktionen. Men det kan också finnas ämnen som är tillsatta med avsikt för att det ska vara en funktion i textilen.

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 6 – Kemikalier i textil

- BJÖRN: 0:01:26 Vad kan det vara för ämnen som tillsätts med avsikt?
- EMMA: 0:01:30 Det kan till exempel vara färgämnen, är väl jättevanligt att det tillsätts. Men det kan också vara till exempel ämnen som tillsätts för att ge vatten- och smutsavstötning. Eller också kan det vara ämnen som är till för att skydda plagget, till exempel mot mögel.
- BJÖRN: 0:01:46 Och vad kan de här ämnena ha för effekt på vår hälsa till exempel?
- EMMA: 0:01:51 Ja, det finns många olika typer av ämnen bland de här ämnena så att säga. Och en del kanske inte har några effekter alls. Men det vi är oroliga för är att det finns ämnen som kan till exempel orsaka cancer eller påverka fortplantningsförmågan. Och det här är ämnen som vi inte vill ska finnas textil. Så det är ämnen som vi jobbar för att fasa ut. Och branschen också.
- BJÖRN: 0:02:15 Och en del kan vara allergiframkallande också, är det så?
- EMMA: 0:02:17 Ja, precis. Och där ser vi kanske framför allt när det gäller färgämnen att det finns allergiframkallande färgämnen.
- BJÖRN: 0:02:23 Och hur är det då? Är de här ämnena tillåtna i textilier eller är de förbjudna?
- EMMA: 0:02:29 Man kan säga så här, att ämnen som är cancerframkallande eller fortplantningsstörande, det är ämnen som är prioriterade att åtgärda. Men som det ser ut just nu för textil, så är det egentligen ganska få ämnen som är förbjudna.
- BJÖRN: 0:02:41 Men hur är det då? De som ändå är förbjudna, kan de ändå finnas i textilierna? Vad säger du Camilla, som jobbar med tillsyn och inspektioner hos oss?
- CAMILLA: 0:02:50 Ja, vi har ju tillsynat textilier i flera år här på Kemikalieinspektionen. Och det händer att vi hittar olika slags textilier som innehåller de här förbjudna azofärgämnen. Men det är ändå mer

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 6 – Kemikalier i textil

sällan än vissa andra farliga ämnen vi hittar. Så vi tror ändå att regeln har haft effekt här. Det som vi är lite oroliga för är att den här E-handeln har börjat nu. Alltså att konsumenten köper direkt från aktörer utanför Europa. Och då vet vi inte alls vad det är för kemikalier som finns i de plaggen.

BJÖRN: 0:03:18 Men hur kan man göra då som konsument om man vill undvika att utsätta sig för såna här ämnen?

CAMILLA: 0:03:24 Ja, man kan välja miljömärkt textil. Det finns olika märken då. Det finns OEKO-TEX och GOTS till exempel man kan kika efter i butiken. Och så kan man undvika att använda textil som är behandlat för att ge dem en speciell antibakteriell effekt. Man kan också gå till en butik och ställa frågan om ett plagg innehåller ett särskilt farligt ämne. Och då har butiken 45 dagar på sig att besvara den frågan. Och de här stora aktörerna på marknaden, de har en stor organisation bakom sig i ryggen. De jobbar aktivt med de här frågorna och de ser till att det inte finns farliga ämnen i deras kläder.

BJÖRN: 0:04:03 Hur är det? Är det någon skillnad på vilka ämnen som kan ingå i olika typer av textilier?

EMMA: 0:04:08 Det går inte riktigt att säga så generellt, men det man ser är att för färgämnen så kan det skilja. För det kan vara så att det krävs olika typer av tekniker för att färga in olika typer av material, om vi pratar bomull eller syntetmaterial till exempel. Men jag kan inte säga att det ena är bättre eller sämre än det andra.

BJÖRN: 0:04:26 Hur är det med lädervaror som skärp eller skor, kan de innehålla skadliga ämnen och vad är det för ämnen vi talar om där Camilla?

CAMILLA: 0:04:34 Ja, där är det främst att det kan förekomma ett ämne som heter krom sex eller sexvärt krom. Och det är ... i första hand är det ett allergent ämne. Men vid upprepad kontakt med till exempel ett bälte som innehåller det ämnet, då kan det leda till cancer. Och det här är ett

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 6 – Kemikalier i textil

ämne som inte ska finnas i den färdiga produkten, utan det är ett ämne som uppstår vid garvningen av lädret. Och då är det så att man använder en förening som heter trevärt krom. Och garvar man inte riktigt på rätt sätt, så kan det trevärda kromet omvandlas till sexvärt krom.

BJÖRN: 0:05:10 Stöter ni på det i er tillsyn eller i vår tillsyn här på Kemikalieinspektionen?

CAMILLA: 0:05:13 Än så länge har vi tack och lov inte hittat ... alltså, vi har hittat väldigt få lädervaror som innehåller det här ämnet. Och det känns jättebra.

BJÖRN: 0:05:21 Vad bra. Jag tänker på barn. Hur är det? Är barn extra känsliga för de här skadliga ämnena som ibland kan finnas i textilierna?

CAMILLA: 0:05:29 Ja, barn växer fortfarande och utvecklas. Och har även ... ja, de undersöker saker på ett helt annat sätt än vad vi vuxna gör. De använder munnen när de undersöker. Så de suger och biter och då blir exponeringen mycket större än för oss vuxna då. Och sen rör de sig också. Små barn kryper, och på golvet finns det damm. Och vi har sett att i damm så kan de här ämnena förekomma.

BJÖRN: 0:05:57 Hur kan man göra då om man vill skydda barnen lite extra mycket, som man ju gärna vill naturligtvis?

CAMILLA: 0:06:02 Ja, det är återigen då att leta efter de här miljömärkningarna. Och jag tycker också att man ska vara en aktiv konsument och ställa krav på sin butik att man vill ha plagg som inte innehåller farliga kemikalier. Men ett annat bra tips är faktiskt att man ärver eller köper second hand, för då har plaggen tvättats flera gånger. Och då har många ämnen redan tvättats ur plagget.

BJÖRN: 0:06:26 Men hur är det med barnkläder? Är det några särskilda regler som gäller för barnkläder?

CAMILLA: 0:06:30 Nej, det är det inte, utan det är samma regler då som gäller generellt för textil. Däremot så finns det regler för leksaker som är då

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 6 – Kemikalier i textil

strängare än vad det är för textil. Men vissa av de här ämnena som är förbjudna i leksaker kan förekomma i textil. Så där har vi på Kemikalieinspektionen bland annat lämnat in ett förslag att de ska förbjudna även i andra varor än just leksaker. Av den anledningen att barn faktiskt leker och använder inte bara leksaker. De är på allt som man har i sin närhet.

- BJÖRN: 0:07:02 De är ju det, men behöver man då vara orolig för att barn utsätts för skadliga ämnen från textilierna?
- EMMA: 0:07:09 Ja, det låter nästan som att man inte törs ha kläder på sig alls nu när vi pratar om det, men riktigt så är det inte [skratt]. Och här kan man också säga att företagen har ett ansvar för att det som sätts på marknaden, det vill säga det som säljs, att det är säkert för hälsa och miljö. Men som vi har sagt här också så är det så att textil är ett underreglerat område. Det finns väldigt få regler kring textil. Och som Camilla var inne på här, om man som konsument vill göra något ytterligare, så kan man titta till exempel efter miljömärkt textil.
- BJÖRN: 0:07:39 Ja, och som vi sa här då Camilla, du är inspektör här på Kemikalieinspektionen. Och vi gör ju emellanåt inspektioner av textilvaror i handeln. Och vi har några tyger här framför oss på bordet. Kan du berätta lite grann vad det är? Du har någonting svart här.
- CAMILLA: 0:07:56 Mm, dels har jag med mig en svart scarf som vi hittade i handeln för ett par år sen. Och den visade sig innehålla för höga halter av en arylamin som är förbjuden i Reach-förordningen.
- BJÖRN: 0:08:10 En arylamine, vad är det för någonting?
- CAMILLA: 0:08:12 Ja, det är ett ämne som kan orsaka cancer.
- BJÖRN: 0:08:14 Det är ett färgämne som man har tillsatt, eller vad är det?
- CAMILLA: 0:08:16 Ja, det är ... ja, precis. Det är en egentligen en beståndsdel i ett färgämne har jag lärt mig av Emma.

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 6 – Kemikalier i textil

[skratt]

BJÖRN: 0:08:22 Jag förstår. Och den är förbjuden?

CAMILLA: 0:08:24 Ja, den är förbjuden, ja. Och då är det så att hittar man ett visst färgämne så vet man att den här arylaminen kan finnas med.

BJÖRN: 0:08:30 Vad hände med det här plagget sen?

CAMILLA: 0:08:32 Jo, vi kontaktade företaget, och de såg till att det försvann från marknaden. Och de återkallade det också från konsument. Men sen är det så att som myndighet är vi skyldiga att anmäla det här till miljöåklagaren när vi hittar ett ämne som inte får finnas i en vara. Så det gjorde vi också. Och i just det här fallet så tyckte åklagaren att företaget hade inte gjort allt som de skäligen skulle ha gjort för att se till att plagget var säkert. Så då fick de en företagsbot på 100 000.

BJÖRN: 0:09:02 Sen har du en annan. Ser också ut som en scarf?

CAMILLA: 0:09:06 Ja, det är också en scarf. Det här innehåller då inget ämne som är förbjudet i dag, men det innehöll jättehöga halter av ett ämne som heter nonylfenoletoxylat. Och det är ett ämne som kommer bli förbjudet om ett par år. Men just när vi gjorde tillsynen av den här scarfen, så hade det inte ens kommit upp på kandidatuppräknigen. Så då vidtog företaget inga åtgärder, även om de fick i informationen då att det här ämnen kan omvandlas till nonylfenol som är skadligt för vattenlevande organismer bland annat.

BJÖRN: 0:09:38 En del kläder kan vara behandlade för att inte mögla eller lukta svett. Vad säger du om det Emma? Kan det vara skadligt?

EMMA: 0:09:46 Ja, här handlar det om ämnen som vi kallar för biocider, som är ämnen som antingen kan förhindra mögeltillväxt eller förhindra en bakterietillväxt, vilket är det som kan göra att det luktar illa till exempel. Och här är det väl kanske inte framför allt hälsan man oroar sig för, utan det man tänker då är att de här ämnena tvättas ur väldigt lätt ur plagg som är behandlade. Och då hamnar de i avloppet och kan

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 6 – Kemikalier i textil

påverka bakterier i avloppssystemet. Och det här misstänker man att det kan påverka bakterierna så att du utvecklar resistens mot de här ämnena, vilket i förlängningen skulle kunna påverka så att de också blir resistenta mot antibiotika. Och det här är ett jättestort samhällsproblem om det skulle bli så. Så jag tycker man kan vara lite försiktig med den här typen av ämnen.

BJÖRN: 0:10:32 Ska man köpa såna kläder som konsument tycker du?

EMMA: 0:10:35 Det finns lite ... om man tittar på mögel till exempel så kan det vara så att det behövs. Att vi behöver behandla plagg så att de inte möglar för att över huvud taget kunna sälja dem. Men där det handlar om till exempel antiluktbehandling så tycker inte jag att det känns nödvändigt. Och vi har också gjort studier här på Kemikalieinspektionen som visar att de här ämnena tvättas ur väldigt lätt. Så att efter ett par tvättar har man ingen effekt alls, om man ens hade det från början. Så där tycker jag man kan fundera lite. Och oftast är de här plaggen, precis som Camilla sa, märkta med ... det är ett försäljningsargument att de är anti lukt till exempel.

BJÖRN: 0:11:12 Så det är enkelt att veta om de innehåller detta? Det ska i alla fall vara det. Vad säger du Camilla, vad är det för regler som gäller för de här behandlade kläderna som inte ska lukta svett?

CAMILLA: 0:11:24 Ja, dels är det så att det här verksamma ämnet som man har i plagget måste vara godkänt nu för just den användningen som man har med sig i den marknadsföringen. Och själva plagget då, om man nu marknadsför det som antibakteriellt till exempel, så måste det finnas med vilket ämne det är och då vilken effekt det har. Och vi hade ett exempel för några år sen när vi hittade en babykudde som marknadsfördes som antibakteriell. Och då hörde vi av oss till företaget och undrade om de kunde skicka in en märkning. Och det gjorde de så klart. Och då stod det en helt korrekt märkning på etiketten, att kudden innehöll permetrin. Och det är ett ämne som kan ge allvarliga hälsoskador. Så även om märkningen var korrekt, så ifrågasatte vi

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 6 – Kemikalier i textil

varför det här ämnet skulle finnas i en kudde som ett litet barn ska sova på. Och företaget höll med oss och slutade då sälja kudden.

BJÖRN: 0:12:20 En del kläder och skor kan också innehålla ämnen från en grupp som kallas högfluorerade ämnen eller PFAS. Vad är det för någonting Emma?

EMMA: 0:12:30 Det här är en grupp ämnen som man använder för att ge vatten och smutsavstötning till ... ofta till ytterplagg eller fritidskläder och skor.

BJÖRN: 0:12:39 Och vad finns det för problem med de här ämnena?

EMMA: 0:12:42 De här ämnena är otroligt svårnedbrytbara i miljön och har också andra effekter. Men just det här att de är så svårnedbrytbara gör att de är inte bra att sprida i miljön helt enkelt, för de finns kvar väldigt länge. Och eftersom vi i dagsläget vet ganska lite om dem. Det här är en jättestor grupp ämnen, och ett par av dem är förbjudna eller är på gång att bli förbjudna. Men det finns väldigt många andra som har liknande egenskaper som man ibland använder istället. Och det är lite olyckligt då när de finns kvar så länge i miljön och vi inte riktigt vet vad det kan orsaka.

BJÖRN: 0:13:14 Hur var vanligt är det med PFAS i kläderna egentligen?

CAMILLA: 0:13:18 Ja, många aktörer jobbar aktivt nu för att få bort de här ämnena och ersätta dem med andra ämnen som har samma effekt. Men vi stöter fortfarande på det på marknaden när vi är ute och letar efter textil att tillsyna.

BJÖRN: 0:13:30 Och hur är det då? En del är förbjudna, men inte alla, Emma?

EMMA: 0:13:34 Ja, så är det. En del former är förbjudna. Och vi på Kemikalieinspektionen tittar också på fler ämnen tillsammans med andra länder inom EU för att förbjuda fler då.

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 6 – Kemikalier i textil

- BJÖRN:** 0:13:44 Men vems ansvar är det då att hålla koll på vad textilvarorna egentligen innehåller? Vad säger du Camilla?
- CAMILLA:** 0:13:50 Ja, det är företagens ansvar som ska säkerställa att det de sätter ut på marknaden, att det är säkert. Och det står i flera lagstiftningar. Det finns produktsäkerhetslagen och i miljöbalken. Så det finns ett kunskapskrav att man ska veta vad det är man säljer.
- BJÖRN:** 0:14:05 Vad tycker du då att till exempel klädföretagen kan göra för att minska mängden farliga ämnen i textilier?
- CAMILLA:** 0:14:12 Ja, alltså många stora har som sagt ett aktivt kemikaliearbete. Och de ligger före lagstiftningen. Men det är att de behöver samarbeta med restriktionslistor och jobba aktivt med de här frågorna helt enkelt.
- BJÖRN:** 0:14:25 Och vad gör Kemikalieinspektionen, Emma, för att textilier inte ska innehålla farliga ämnen? Kan du ge några exempel?
- EMMA:** 0:14:32 Ja, här kan man säga, lagstiftningen är vårt huvudsakliga verktyg för att ta hand om farliga ämnen. Och här arbetar vi med olika typer av begränsning. Till exempel tittar vi på hur man kan förbjuda ämnen som kan orsaka cancer eller fortplantningsstörningar. Men även som du var inne på tidigare med allergi är ett viktigt område, där vi tittar på hur ... vad kan vi göra för att minska förekomsten av de här ämnena? Och även när det gäller de här perfluorerade ämnena, så arbetar vi aktivt med det. Utöver det så jobbar vi också tillsammans med företagen. Som Camilla sa så har företagen en möjlighet att gå före lagstiftningen. Och här vill vi arbeta tillsammans med företagen. Vi ingår också i olika typer av projekt som tittar på vilka ämnen som kan finnas i textil. För vi vet ju faktiskt ganska lite om vad textil faktiskt innehåller. Och här har vi både egna kartläggningsprojekt och ingår också som referenser i forskningsprojekt till exempel.
- BJÖRN:** 0:15:32 Och så vet jag att Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket har precis startat en branschdialog med företagen. Vad går den dialogen ut på?

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 6 – Kemikalier i textil

- EMMA: 0:15:42 Ja, där handlar det om att samarbeta med företagen. Och just den här dialogen handlar om att skapa hållbar textilproduktion och också konsumtion. Med ett fokus på hälsa och miljö, eftersom det är våra områden.
- BJÖRN: 0:16:00 Hur hoppas ni att konsumenterna ska få nytta av det här?
- EMMA: 0:16:03 Ja, det man kan säga är att om företagen arbetar aktivt med de här frågorna och att vi arbetar tillsammans, så kommer det också påverka andra. Både konsumenter eller de som arbetar inom produktion av textil.
- BJÖRN: 0:16:20 Nu har vi kommit fram till punkten i programmet då vi svarar på frågor som kommit till oss på Kemikalieinspektionen. Och vi får mycket frågor om textilier, och många av dem kommer från föräldrar som är oroliga för sina barn. Här är ett exempel på fråga. ”Hej, det har uppdragats att en butikskedja har sålt ett lakan som innehåller aromatiska aminer. Lakanet innehöll 95 milligram per kilo av ämnet. Jag har en fyraåring hemma som har sovit i sitt lakan i en månads tid. Och jag har försökt läsa mig till information om denna kemikalie, och hittat att den sannolikt är cancerframkallande. För mig känns detta högst oroande och jag har svårt att släppa tanken på eventuella åkommor”. Vad säger vi om detta? Vad har vi för råd och svar till den här föräldern?
- EMMA: 0:17:11 Ja, här handlar det om de här azofärgämnen som kan brytas ner till arylaminer som är cancerframkallande eller kan vara cancerframkallande. Och det gör att ... det här som sagt, det här är väldigt allvarliga effekter och de här ämnena är då förbjudna i lagstiftningen. Så först och främst är det här ett lagbrott. Företaget har brutit mot lagen. Så man ska absolut lämna tillbaka de här varorna. Men sen, det går inte att säga att om jag har sovit i ett lakan som innehåller cancerframkallande ämnen, det betyder inte att jag kommer att få cancer. Utan det vi tittar på är ... det man kan säga är att de här ... cancerframkallande ämnen från alla möjliga källor kan bidra till ett ökat

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 6 – Kemikalier i textil

antal cancerfall i hela befolkningen så att säga. Och det är viktigt att minska förekomsten av de här ämnena från alla källor så att säga. Så att det är väldigt viktigt att jobba med att fasa ut de här ämnena

BJÖRN: 0:18:03 Jag förstår, tack så mycket. Vi tar ytterligare en fråga som har kommit till oss. Det är en person som skriver så här ”jag undrar hur jag vet om en vara innehåller de flamskyddsmedel eller ftalater som anses vara reproduktionsstörande. Det finns väl ingen innehållsförteckning på möbler och tyg? Ska de i butiken kunna svara på detta?”

EMMA: 0:18:26 Ja, först och främst kan man säga att ämnen som har den här typen av egenskaper är prioriterade för åtgärder i lagstiftningen. Så att vi jobbar med det här. Och det finns också både flamskyddsmedel och ftalater som är förbjudna eller på gång att bli förbjudna. Men när det handlar om innehållsförteckning så finns inte det på textil. Vi vet inte vad textil innehåller. Och de i butiken vet inte det heller. Det som finns är det vi kallar för särskilt farliga ämnen. Till exempel reproduktionsstörande ämnen eller fortplantningsstörande ämnen. De som finns uppsatta på det som kallas för kandidatförteckningen, vilket är en lista inom Kemikalielagstiftningen med ämnen med särskilt farliga egenskaper. För de här ämnena så ska man som konsument kunna få information om en vara innehåller dem. Och det ska butiken kunna svara på. Och då får man lämna en fråga och så ska man få svar inom 45 dagar. Så det är väl kanske inte så jättehjälpsamt när man står där i butiken. Men det har man i alla fall rätt att få veta.

BJÖRN: 0:19:29 Tycker du man ska utnyttja den möjligheten?

EMMA: 0:19:31 Ja, mycket mer än vad man gör i dag. För det tänker jag också innebär att butiken måste ställa frågor själva också. Och att det här främjar generellt en ökad informationsöverföring, vilket jag tror är väldigt viktigt.

BJÖRN: 0:19:44 Det finns mycket att säga om det här med textilier och vad de kan innehålla för kemikalier. Men det finns saker som man kan tänka på

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 6 – Kemikalier i textil

som konsument för att undvika att utsätta sig för de här kemikalierna i onödan som vi har pratat om här i dag. Om du Camilla får välja ut de tre viktigaste tipsen till konsumenterna, vilka tips skulle det vara?

CAMILLA: 0:20:03 Ja, för det första då, så tycker jag att man ska leta efter miljömärkning i butik. Och då är det de som jag nämnde tidigare. Bland annat GOTS och OEKO-TEX. Sen så när man väl har köpt ett nytt plagg så är det alltid bra att tvätta det innan, för då försvinner mycket av den här överskottsfasen. Alternativt att man köper second hand, för då är plagget redan tvättat ett antal gånger. Och det tredje är att om man väljer att köpa från stora erkända märken, så har de oftast en bra ... ett bra kemikaliearbete i ryggen. Så att då ska de plaggen också vara säkra.

BJÖRN: 0:20:37 Tack så mycket för de tipsen. Och om man vill ha fler tips och råd när det gäller kemikalier och textilier, så kan man gå in på vår hemsida kemikalieinspektionen.se/konsument. Och vi har också en mobilanpassad sajt där man kan få råd och tips om kemikalier i barns vardag. Och den hittar du på www.kemikalieribarnsvardag.se. Du har alltså lyssnat på Kemikaliepodden. Jag heter Björn Malmström och gäster i det här programmet har varit Emma Westerholm. Tack för att du kom hit.

EMMA: 0:21:12 Tack.

BJÖRN: 0:21:13 Och så har vi haft Camilla Westlund här. Tack också för att du kom hit.

CAMILLA: 0:21:17 Tack för att jag fick komma.